

ACTA POLITOLOGICA

www.acpo.cz

INTERNETOVÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

2012 | Vol. 4 | No. 2 | ISSN 1803-8220

ZÁHOŘÍK, Jan (2012). Oromská otázka v politice Rohu Afriky. *Acta Politologica* 4, 2, 181-192. ISSN 1803-8220.

Tento článek podléhá autorským právům, kopírování a využívání jeho obsahu bez řádného odkazování na něj je považováno za plagiátorství a podléhá sankcím dle platné legislativy.

Internetový recenzovaný časopis vydává
Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy v Praze,
Katedra politologie Institutu politologických studií

Oromská otázka v politice Rohu Afriky¹

Jan Záhořík²

Abstract:

The article aims to critically consider relevancy of ambitions of the Oromo diaspora in regard to potential independence of Oromia, which is one of the main goals of some of the liberation fronts including the Oromo Liberation Front. As I argue, there exist several barriers and obstacles to the Oromo nationalism to reach these heights. These include the lack of internal coherence within the Oromo nationalism, and absolute lack of any kind of international support to the Oromo question. The Oromo secessionism is compared to other more or less successful secessionist attempts in the Horn of Africa including Eritrea, Somaliland, and South Sudan.

Key words: Ethiopia, Oromo, politics, nationalism, secessionism

1. Úvod

V posledních desetiletích se Roh Afriky – Eritrea, Etiopie, Džibutsko, Somálsko, částečně Súdán a Jižní Súdán – stal synonymem politické nestability, násilí, hladomoru, marginalizace minorit a separatistických pokusů. Občanské války v Somálsku a Súdánu, válka Eritrey za nezávislost a latentní etno-politické násilí v Etiopii přispělo k neustále se zhoršující bezpečnostní a socio-ekonomické situaci. Roh Afriky se však liší i svým zřetelně odlišným historickým dědictvím, neboť na rozdíl od jiných regionů Afriky nebyla jeho centrální část, tedy Etiopie, nikdy kolonizována evropskou velmocí, s výjimkou krátkodobé italské okupace, která rozhodně nezahrnovala efektivní okupaci celého jejího teritoria.

Zatímco například v západní Africe je dědictví kolonialismu neustále aktuální a viditelné, Roh Afriky postrádá podobně citelné a dodnes znatelné sepětí s evropskou minulostí na africkém kontinentu. Další odlišností může být fakt, že na tak malém a zřetelně vymezeném prostoru, jakým je Roh Afriky, působily vedle nezávislé Etiopie tři evropské mocnosti – Itálie, Francie a Velká Británie – a nevznikl zde tedy žádný velký koloniální celek jako například v západní Africe, rovníkové Africe (Francie) nebo v centrální Africe (např. Federace Rhodesie a Naska). Etiopie je naopak obvykle vnímána jako koloniální mocnost, což ještě více ztěžuje jakoukoliv komparaci v africkém kontextu.

Dalším znakem, který odlišuje Roh Afriky od zbytku kontinentu, je četnost a relativní úspěšnost separatistických projektů, jak z pohledu mezinárodního práva, tak z hlediska interního politického vývoje. Od 60. let byl Roh Afriky zasažen přinejmenším třemi vlnami separatistických hnutí. První fáze zahrnovala jihosúdánské a eritrejské pokusy o vyhlášení

¹ Tato studie je součástí projektu SGS 2012-017, jehož je autor této studie hlavním řešitelem.

² Jan Záhořík, Ph.D., je odborným asistentem na Katedře historických věd FF ZČU v Plzni, kde též roku 2012 založil Centrum afrických studií. Email: jzahorik@khv.zcu.cz

nezávislosti, jež vyústily v desetiletí trvající konflikty. Tyto případy také patří k těm nejúspěšnějším, neboť v posledním dvacetiletí obě země získaly mezinárodně uznanou nezávislost (Eritrea v roce 1993, Jižní Súdán v roce 2011). Druhá fáze přinesla rozmach občanské války v Somálsku a mezinárodně neuznanou nezávislost Republiky Somaliland. Třetí fáze zahrnuje působení osvobozeneckých front zejména v Etiopii, které byly ovlivněny jako i další podobné organizace ve světě globálními komunikačními prostředky, zejména internetem. Mezi taková hnutí můžeme zařadit mimo jiné oromské osvobozenecké hnutí. Toto hnutí označované podle etnika Oromů (nazývaných dříve pejorativním označením Galla) není zcela jednoznačně definovatelné, koherentní, centrálně organizované ani přísně kontrolované. Přesto dominuje množině separatistických iniciativ ohrožujících především integritu Etiopie. Zároveň je oromská otázka principiální v rámci celé Afriky, která už za války Nigerijské federace proti odštěpené Biafře v letech 1967-1970 za cenu značných obětí zavrhl fragmentaci zavedených států.

Separatismus a secesionismus však není specifickou africkou problematikou, naopak, přes svoji heterogenitu patří Afrika mezi kontinenty s nejmenším počtem separatistických hnutí. V současné době nalezneme podobná hnutí s různou mírou úspěšnosti jak v Asii, tak v Americe. Separatismus však není neznámý ani Evropě, vzpomeňme baskický separatismus, nebo stále ještě čerstvě nezávislý stát Kosovo, jakož i další politické útvary vzniklé po rozpadu Sovětského svazu a Jugoslávie.

Tato studie nastiňuje pozici oromského nacionalistického hnutí v širší perspektivě a v komparaci se zmíněnými fázemi separatistického vývoje v Rohu Afriky. Vychází z relevantních zdrojů dostupných jak v tištěné, tak elektronické podobě, stejně jako z různých interview, jež autor zaznamenal v Etiopii i Evropě během let 2008 až 2012. Základní kompendium materiálů pochází z prací předních oromských autorů v diaspoře a v Etiopii, kteří reprezentují jádro oromského nacionalismu. Po stručném představení oromské společnosti a teritoria text vymezí postavení oromského nacionalismu v globalizovaném světě. Poté bude analyzovat pozici oromského nacionalismu a touhu po vytvoření nezávislé Oromie na území současné Etiopie, ale také v širším kontextu Eritreje, Jižního Súdánu a Somalilandu. To má své interní, regionální i mezinárodní dimenze, jež budou brány v potaz. Budou tak diskutovány dva základní koncepty existence Oromie, kterými jsou na jedné straně oromská identita jako sdílení společné kultury, historie, náboženství a jazyka, a tudíž koncept Oromie jako spíše psychologické až mytické entity, a na straně druhé teritoriální koncept.

Zejména antropologové považují teritorialitu za vymezení hranic a určitých modelů chování v rámci těchto hranic. Politologie zase spíše chápe teritorialitu v úzkém smyslu teritoriálně vymezené politické vlády. Jednotlivci tak mohou být rozděleni na základě jejich teritoriálního úzkého vztahu či naopak odloučení (v angličtině *attachment* a *detachment*). V dynamice vývoje oromského nacionalismu hraje stěžejní roli bezesporu oromská diaspora (*detachment*). Diaspora je obvykle charakterizována velmi těsnou vazbou na svoji původní domovinu, byť v tomto případě se jedná o spíše idealizovanou formu nebo dokonce mytizovaný vztah k této domovině, založený zpravidla na černobílém vidění světa a dlouhotrvající odtažitostí od domovského teritoria. Právě v rámci diaspory se nejčastěji setkáváme s fenoménem *long-distance* nacionalismu, jež má zřetelně ideologický charakter [Anderson 2006].

V tomto kontextu například Crawford Young [2007: 242] hovoří o naturalizaci teritoriálního národa jako nutného předpokladu pro konstrukci a uchování integrity státu v Africe, neboť v rámci těchto států sice mohly desítky společností sdílet stejné teritorium, ale vzhledem k umělému charakteru hranic nedsdílely společnou národní mytologii. Jen malé

množství afrických států sdílelo nekoloniální historii a vědomí národní integrity, můžeme jmenovat snad jen Etiopii, Maroko a Egypt. Jiné státy vykazují známky určité pospolitosti jdoucí za hranice období kolonialismu, sem můžeme zařadit Svazijsko, Lesotho, Tunisko či Madagaskar. Young se domnívá, že zde existují tři skutečnosti, které objasňují zachování národní identity v Africe i přes existenci uměle vytvořených hranic. Jsou to: mezinárodní odmítnutí separatistických hnutí vycházející z Charty OAU a AU; absence alternativních mechanismů pro definování teritoriality a konečně teorie racionálního výběru, v němž politické elity, jejichž existence je velmi těsně spjata s existencí státu, by byly v případě rozpadu státu ohroženy velmi nejistými výsledky separace [Young 2007: 245].

2. Oromové a Oromie

Oromové patří k největším etnickým skupinám v Africe a přinejmenším od poloviny 16. století tvořili nedílnou součást etiopského státu (dříve Habeš). Ačkoliv je jednotícím prvkem oromské společnosti oromský jazyk, nelze se domnívat, že by šlo o jednolitou komunitu. Oromové jsou regionálně, historicky a především nábožensky velmi rozděleni, a nikdy v historii netvořili žádnou ucelenou politickou unii.³ Oromie jako domovina všech Oromů tvoří nezbytnou součást oromského nacionalismu. Hledání prapůvodní domoviny Oromů se stalo v posledních desetiletích politicky velmi citlivým tématem, který zasahuje do akademických, veřejných i politických debat uvnitř Etiopie i mimo ni. Stále neexistují zcela jednotné názory na původ Oromů. Není to nic výjimečného, protože právě původní, autochtonní versus nově příchozí společnosti spolu i v jiných částech Afriky vedou řadu sporů mimo jiné v otázce přístupu k půdě, občanství aj.

Když hovoříme o Oromii, měli bychom rozlišovat mezi různými typy teritoria a teritoriality. V tomto textu definujeme teritorium jako za prvé fyzický prostor, v němž skupina lidí žije, využívá jeho materiální potenciál a vytváří si tak k němu emocionální vztah. Za druhé, teritorium může být definováno jako politický prostor, který vytváří hranice mezi námi a „těmi druhými“. Hranice může v tomto případě jak spojovat, tak rozdělovat. Za třetí, zvláště v posledních dvaceti letech získala problematika teritoriality jakýsi virtuální význam, ve spojitosti s nástupem internetu a existencí nejrůznějších emancipačních, separatistických a jiných hnutí na internetu bez mnohdy jakéhokoliv pouta k fyzickému teritoriu. Proto navrhuji termín „virtuální teritorium“ s odkazem na zmíněné komunity, zvláště pak ty, které žijí v diaspoře. Tento třetí koncept teritoriality je charakterizovaný absencí přímého vztahu mezi komunitou a fyzickým teritoriem, a současně výrazně silným emocionálním vztahem k němu.

V procesu formování teritoria jako politické entity můžeme rozlišit mezi „projektem elity“ a „projektem společnosti“. První se týká situace, v níž politická či intelektuální elita toho kterého národa stojí v popředí politického (separatistického /secesionistického/ irendentistického/ revolučního) hnutí s cílem ustavit nezávislé politické teritorium. Zbytek populace je obvykle nezúčastněn, či je v pozici jakéhosi pasivního diváka. V druhém případě hovoříme o participaci širokých vrstev společnosti i jednotlivých politických, či třeba kmenových, klanových a jiných proudů uvnitř takového hnutí. Taková participace se může pro-

³ Až do 19. století existovaly v Etiopii různé politické útvary, jimž dominovali Oromové, například Jimma Abba Jifar, Limmu Ennarea, aj. Oromové však byli též součástí Etiopie (dříve Habeš), řada oromských představitelů zastávala významné pozice ve státní správě nebo jako provincionální hodnostáři. Současný oromský nacionalismus, především v diaspoře, se snaží vnášet antagonismus mezi „utlačované“ Oromy a „uzurpující“ Amhary. Realita byla nicméně složitější a řada Oromů participovala na chodu etiopského státu.

jevovat různými způsoby, od pasivní materiální podpory až po vojenskou akci. V dějinách Afriky je možné za takové participativní projekty označit Jižní Súdán, Eritreu a Somaliland. Od 60. let 20. století se oromské národní vědomí začalo formovat spolu s novou, do té doby tabuizovanou interpretací etiopských dějin jako dějin koloniální říše. Termíny jako „habešský kolonialismus“, etnocida, dobytí, tyranie a jiné se začaly objevovat nejprve ve formě spíše samizdatových vydání, postupně se však staly běžnou součástí akademického diskurzu, především pokud jde o různé politické aktivisty a nacionalistická hnutí. Autoři zastávající jiná, než zjednodušující stanoviska a vnímající etiopskou politickou a historickou arénu jako komplexní a vysoce dynamický proces bývají obvykle obviňováni z proti-ormských tendencí a z vytváření překážek oromskému národně osvobozenkému hnutí [viz např. Kumsa 2009: 204]. Koncept etiopského impéria jako dobytelského, koloniálního státu, se stal především v diaspoře, ale i mimo ni široce diskutovaným a akceptovaným fenoménem a takzvané etiopské impérium bylo vloženo do stejné kategorie po bok evropských koloniálních mocností [např. Gadaa Melbaa 1988; Hameso a Hassen 2006; Gebissa 2009].

Součástí tohoto diskurzu se stala i otázka kolonizace Oromů tehdy vládnoucími Amhary a právě amharsko-ormská rivalita a „nesmiřitelnost“ začala být považována za základ existence moderního etiopského státu. Ačkoliv je zjevné, že expanze etiopského státu zejména mimo vysočinu byla provázena mnoha válkami, konflikty a krveprolitími, absence věrohodných dat může vést k přehnaným, radikálním tvrzením, jež spíše znemožňují seriózní akademickou debatu. De facto se tak vytvořila kategorie „toho druhého“, tedy Oromů a jiných etnik a minorit, které byly kolonizovány amharskou vládnoucí šalamounskou dynastií. Vytváření vědomí „jinakosti“ či „odlišnosti“ je dnes nedílnou součástí etnického nacionalismu v Etiopii, jehož hlavním představitelem je jistě oromský nacionalismus [Gudina 2006].

Pod imperiální vládou, tedy až do roku 1974, nemohli Oromové ani jiné minority veřejně vyjadřovat svoji identitu, zejména pak nemohli na veřejných místech (úřadech, školách) hovořit svým mateřským jazykem. Amharština se stala jediným akceptovatelným jazykem, zatímco za používání jiných jazyků třeba při výuce hrozily tresty [Bulcha 1997; Hassen 1996]. Po pádu režimu Haile Selassieho nastalo krátké období naděje a různých očekávání v oblasti etnické emancipace, vycházejících z revoluční rétoriky zahrnující potřebu etno-lingvistické emancipace, alfabetizace společnosti, a umožnění několika jazykům získat prostor v médiích. Zhruba rok po revoluci však zemi zasáhla prohlubující se vlna frustrace, vyvěrající z neschopnosti režimu Dergu (vojenská vláda 120-ti důstojníků, v jejímž čele stál od roku 1977 Mengistu Haile Mariam) zajistit základní potřeby obyvatel země. V 70. a 80. letech se také rozvíjely studia, zaměřená na problematiku minorit, především „ormská studia“, což vedlo mnoho badatelů k závěru, že zde vzniká jakási „uměle vyprodukovaná“ historie a identita Oromů. Mekuria Bulcha tvrdí, že tato rétorika je „úzce spjata s mylnou představou, že Etiopie je starobylá a pevná přírodní entita“ [Bulcha 1996: 49].

V roce 1991 svrhla koalice sil režim Mengistu Haile Mariama a nová vlna entusiasmů zachvátila Etiopii v očekávání konečně „toho správného“ režimu. Záměrně se zde vyhýbám slovu „demokratického“, neboť představy o „demokracii“ se v řadě afrických zemí značně liší a většina jedinců spíše v časech krizí a revolucí očekává zlepšení své aktuálně nepříznivé ekonomické situace, zatímco samotné slovo „demokracie“ je mnohdy spíše abstraktním termínem. Nicméně i tato očekávání nebyla naplněna, když krátce po ustavení přechodné vlády v letech 1991-1992 došlo k roztržce mezi hlavními vojensko-politickými aktéry, Tigrajskou lidovou osvobozenou frontou (TPLF) a Oromskou osvobozenou frontou (OLF). Tato vojensko-politická roztržka vedla k izolaci OLF a tím i k značnému oslabení poli-

tických aspirací Oromů, neboť ostatní oromské organizace postrádaly vojenskou minulost, čímž v očích zejména TPLF (od roku 1989 EPRDF – Etiopská lidová revoluční demokratická fronta) postrádaly legitimitu. OLF jako dominantní a nejradikálnější oromská organizace byla od počátku 90. let označována za teroristickou organizaci, což se dodnes projevuje v jakési „oromské fobii“ ze strany etiopské vlády, která považuje jakýkoliv odporující hlas za „oromské spiknutí“. Mimo jiné i izolace OLF vedla k tomu, že dnes oromský nacionalismus dosáhl dalšího stupně vývoje, kterým je již zmíněný „virtuální nacionalismus“ projevující se zejména v diaspoře, která využívá moderních komunikačních prostředků k šíření svých představ a idejí.

3. Oromský nacionalismus v globalizovaném světě

Jedna z aktuálních otázek současného oromského nacionalismu zní, zda hovořit o „separatismu“ spíše než o „sebeurčení“ nebo „národním osvobození“. Secesionismus hájí ti představitelé, kteří se odvolávají na článek 39 federální ústavy, garantující mimo jiné právo na secesi, tedy odloučení jednoho celku od státu a vytvoření státu nového. V postkoloniální Africe, jak jsme si již řekli, jsou případy secesionistických hnutí výrazně neúspěšné. Ačkoliv nese oromské nacionalistické hnutí známky secesionismu, řada autorů se tomuto termínu vyhýbá a raději jej nahrazuje alternativními termíny jako „lidové hnutí“, „národní boj“ nebo „antikoloniální boj“ [za všechny jmenujme Jalata 2007]. Slova a fráze mohou mít každá svůj specifický a historický význam, a výše uvedené termíny dodávají v očích některých představitelů oromské politické obce celému nacionalistickému hnutí značnou legitimitu.

Obecně nešťastným, ale na druhou stranu široce užívaným, je jakýsi pozitivistický a primordialistický přístup k otázce dějiny a identity Oromů, který mnoho autorů uplatňuje a využívá v rámci svých analýz politického vývoje v Etiopii. Ve velké většině takových textů se setkáme s příběhy o utlačování a marginalizování Oromů, Wolaytů, Sidamů semitskými Amhary a Tigraji. Obvykle však jsou zamlčovány podobně kruté příběhy především venkovských Amharů a Tigrajů, kteří žili ve stejně těžkých podmínkách jako jejich kúšitští spoluobčané.⁴ Vytváří se tak dojem souboje dvou jasně definovatelných etno-politických entit, který ovšem neodpovídá realitě. Etnické kategorie jako Oromové či Amharové jsou těmito autory považovány za uniformní, homogenní entity, kde je jakákoliv známka vzájemné spolupráce považována za projev kolaborace a slabosti.

V éře globalizace se stal internet nejefektivnějším nástrojem komunikace i politiky v různých částech světa. Internet bezesporu změnil tvář a ovlivnil rozvoj etnického nacionalismu a jeho vztahu ke státu [Romano 2002: 128]. David Romano například analyzoval dopad moderních komunikací na otázku kurdského nacionalismu. Tvrdí, že revoluce v komunikacích „poskytuje mnoho nových příležitostí pro zformování a zachování identit nezávislých na teritorialitě, což umožňuje nemajetným a nestátním skupinám redefinovat svou existenci a napadat dominantní státy“ [Romano 2002: 128]. Na straně druhé sice internet umožňuje nacionalistickým hnutím změnit svoji strategii v boji proti vládám, ale vlády samotné naopak mohou prostřednictvím internetu vyvinout své strategie, aby zabránily případným škodám a negativním dopadům globalizace. V mnoha nedemokratických režimech, jako jsou Turkmenistán či Severní Korea, je přístup k internetu omezen pouze na velmi úzkou elitu, ovládající tok informací a tím zabraňuje z jejího pohledu nežádoucím účinkům případné opozice, exis-

⁴ Obyvatelstvo v Etiopii je etnojazykově rozděleno do mnoha skupin, přičemž dvěma největšími jsou semitské (amharština, tigrajština, tigré, argobba, harari, gurage) a kúšitské (např. oromština, somálština, afarština) jazyky.

tuje-li vůbec. V Africe nalezneme několik států, které patří mezi země s nejméně omezeným přístupem k informacím, internetu a mobilním telefonům, zcela jistě se na tomto seznamu objeví Rovnická Guinea, Eritrea a Etiopie. Zejména v Etiopii je internet bedlivě sledován vládními úřady a agenti jako možné dějiště protivládních činností, proto je také na celou řadu internetových stránek znemožněn přístup a vlastnictví mobilního telefonu a etiopské sim karty je otázkou byrokratické procedury, sledující jediný cíl, získat kontrolu nad užíváním těchto komunikačních prostředků a snadnou identifikaci potenciálních oponentů režimu.

Jak oromský, tak kurdský nacionalismus profitovaly z internetu hned v několika oblastech. Oromové i Kurdové jsou známi rozsáhlou diasporou, žijící na Západě, která tak má snadný přístup k informacím všeho druhu a sama se může podílet na jejich šíření. Internet poskytuje dvě důležité součásti nacionalistických hnutí, anonymitu a jednoduchost (v šíření informací a jejich dosažitelnost). Zejména druhý aspekt internetu je důležitý, neboť jednoduchá hesla a fráze si získávají rychleji a jednodušeji širší čtenářskou obec než složité akademické spisy. Jde však také o to, na jakou čtenářskou obec tyto články a sdělení míří. Vzhledem k faktu, že weby etiopské diaspory jsou v samotné Etiopii nedostupné, nemůže se s nimi ani oromská (či jakákoliv jiná) čtenářská obec v Etiopii seznámit, tudíž zde existuje nulová odezva mezi diasporou a cílovou skupinou. Lze se tak domnívat, že právě tento „neopětovaný vztah“ je jedním z důvodů neustále se prohlubující propasti mezi long-distance nacionalismem oromské diaspory a samotnou oromskou společností v Etiopii, kde se nacionalismus projevuje v mnoha jiných podobách a směrech, a jež vykazuje mnoho rozdílných cílů a vizí směřování etiopského (či eventuálně oromského) státu.

Jeden z hlavních představitelů oromského nacionalismu, OLF, sice přímo nehovoří o nezávislosti, ale některé její výroky a především názory mnoha oromských autorů a aktivistů, to přinejmenším naznačují: „*Cílem oromského boje vedeného OLF je pouze získat zpět naši zemi, která nám byla sebrána silou. Není to v žádném případě nic proti právům jiných národů. OLF věří, že Oromové by měli získat právo na sebeurčení a otevřít tak cestu i jiným národům k dosažení stejných práv. Po vítězství práva na sebeurčení však budou Oromové žít bok po boku se svými sousedy v míru, rovnosti a respektu.*“⁵ Některé jiné zdroje nicméně deklarují úsilí a právo Oromů na vyhlášení nezávislosti, a tím pádem i demontáž současného etiopského federativního modelu. Inspiraci hledají někteří představitelé oromského nacionalismu mimo jiné v rozpadu Jugoslávie, Sovětského svazu a Československa,⁶ byť je zjevné, že z mnoha historických, politických, mezinárodně-politických, sociálních i náboženských důvodů je jednoduchá komparace se zmíněnými případy nemožná. Taková komparace by ještě připadala v úvahu v případě eritrejské nezávislosti, ale postrádá stejnou legitimitu v případě Oromie, neboť ta neměla historicky dané, mezinárodně uznané a široce respektované hranice. Nejnovější vývoj nicméně naznačuje možný posun v oblasti strategie vedoucí ke svržení režimu premiéra Melese Zenawiho, neboť jeden z představitelů OLF, generál Kamal Galchu, oznámil, že OLF deklaruje „*nenásilné odstranění diktátorského režimu v Etiopii, vedeného Melesem Zenawim. Apelujeme na všechny zainteresované strany, aby stály jednotně v úsilí za odstranění režimu Melese Zenawiho.*“⁷ Ihned po zveřejnění této zprávy následovalo několik prohlášení jiných oromských představitelů, kteří se od generálova vyjádření distancovali. Jiné menší subjekty, například Islámská fronta za

⁵ Dostupné na WWW: <<http://www.romoliberationfront.org/Publications/OSvol10Art101.htm>>.

⁶ Dostupné na WWW: <<http://www.romia.org/tkbo/tkbo-globalization.htm>>.

⁷ Dostupné na WWW: <<http://gadaa.com/oduu/9485/2011/05/20/romiaethiopia-olf-declares-nonviolent-struggle-against-zenawi-his-tyrannical-regime/>>.

nezávislost Oromie, nebo Fronta za nezávislou Oromii, naopak svůj zápal k ozbrojenému boji proti EPRDF a za nezávislou Oromii nevzdávají.⁸ Jejich boj je však veden skutečně spíše ve virtuálním prostoru.

V posledních dvou dekadách se rozhořely intenzivní a citlivé debaty uvnitř akademické obce a především oromské (ne)akademické diaspory ohledně posilování oromské identity, které je možné sledovat jak v odborném tisku, tak na mezinárodních konferencích. Stalo se tak součástí usilovné práce oromské komunity zejména v USA posilovat vědomí „odlišnosti“ Oromů. Rétorika některých představitelů dokonce vytváří dojem „rasových“ rozdílů mezi Amhary a Oromy, což může evokovat podobně politicky a rasově vyhraněné napětí mezi Hutuy a Tutsii ve Rwandě. Jistá část oromské akademické obce tak přidělila oromským studiím a oromské problematice značně politický nádech. John Sorenson, který se v 90. letech zabýval studiem procesu vzniku oromského nacionalistického hnutí v diaspoře, o tom vypovídá následovně: „*Proces učení se být Oromem je nejen kulturním, ale i politickým. (...) Mluví soustavně zdůrazňují důležitost oromské identity, která je spjata s nutností podpory OLF, spíše než jiných organizací, jež stejně tak zastupují zájmy Oromů*“ [Sorenson 1996: 454]. K podobným jevům dochází i v poměrně silné oromské komunitě v Německu. Jakási indoktrinace programem OLF se tedy stává bytostnou součástí života v diaspoře.⁹

Sorensonova sonda do procesu utváření oromské identity v diaspoře byla samozřejmě mnoha představiteli oromské komunity považována za neakceptovatelnou demagogii upírající Oromům právo na sebeurčení. Martha Kuwee Kumsa například nedávno obvinila Sorensona z anti-oromských postojů a dokonce jej obvinila z neetického jednání. Zároveň kritizovala jeho pozitivní přístup k otázce eritrejské nezávislosti, zatímco Oromům stejné právo upírá [Kumsa 2009: 209-213]. Je přitom signifikantní, že nacionalismus v diaspoře je nejen otázkou etnicity, ale naráží i na různé náboženské zájmy a proudy uvnitř hnutí. Oromská společnost je nejen v Etiopii rozdělena do mnoha náboženských komunit, katolické, protestantské, ortodoxní, jakož i tradiční, vyznávající náboženství waaqefanna. To zároveň znamená, že ani oromská diaspora nehovoří jednotným jazykem [např. Hoehne et al. 2010]. Totiž lze samozřejmě říci o oromské komunitě v Etiopii, proto hovořit o jednotné frontě oromského nacionalismu by bylo přinejmenším zavádějící. Znamenalo by to též zcela ignorovat zřetelně odlišná pouta například mohutné oromské muslimské společnosti s dalšími islámskými regiony a zeměmi Blízkého východu. Stejně tak můžeme poukázat na fakt, že křesťanští Oromové ze západu Etiopie (vesměs protestanti a katolíci) nevykazují žádné známky porozumění současné vlně islámského revitalismu a reformismu, který citelně zasahuje do vztahů mezi oběma hlavními náboženskými komunitami (křesťané a muslimové). Všechny výše zmíněné argumenty spíše hovoří v existenci značného rozdílu mezi long-distance nacionalismem v diaspoře a různými lokálními formami nacionalismu v Etiopii, které koneckonců ani nesdílejí totožné cíle ve smyslu případného vyhlášení nezávislé Oromie.

4. Oromie v kontextu Eritreje, Somalilandu a Jižního Súdánu

Již bylo řečeno, Roh Afriky patří mezi nejnestabilnější regiony Afriky. Eritrea a Jižní Súdán již svou nezávislost získaly, ačkoliv křehkost existence Jižního Súdánu se projevuje v neustálých

⁸ Na internetu existuje mnoho webových stránek řady těchto organizací, jednoduše dosažitelných přes např. Google.

⁹ Děkuji kolegům z odborného panelu, věnovaného Rohu Afriky, na 4th European Conference on African Studies v Uppsale (4. - 7. červen 2011) za zprostředkování těchto informací.

bojích o příhraniční území (především v regionu Abiyeyi), bohatém na ropu. Eritrea byla zase uvržena do stavu mezinárodní izolace, do níž ji dostal prezident Isaias Afeworki svou militarizovanou a konfrontační politikou, jež se projevila nejen v etiopsko-eritrejské válce, ale dodnes je přítomna v občanské válce v Somálsku. Naopak Somaliland, ačkoliv mezinárodně neuznaný, patří paradoxně mezi nejstabilnější politické útvary v celém regionu.

Hovoříme-li o secesionistickém hnutí Oromů, měli bychom jej posuzovat v komparativní perspektivě. V roce 1992 přišel Amitai Etzioni pod vlivem rozpadu Sovětského svazu a vzniku mnoha nových států ve východní Evropě, respektive v postsovětském sektoru, s analýzou vztahů mezi sebeurčením, nacionalismem a kolonialismem. Jednou z jeho základních tezí bylo, že je „*nemožné přistoupit na myšlenku, aby mohla každá skupina vytvořit vlastní plnohodnotný národní stát, aby jí vlála vlajka v sídle OSN, a aby měla své velvyslance akreditované u jiných národních států; proces etnické separace a rozpad existujících států by tak nikdy nebyl vyčerpán*“ [Etzioni 1992: 27]. Ačkoliv je již jeho studie poněkud zastaralá, jeden zásadní aspekt jeho tvrzení je aplikovatelný právě na Roh Afriky, a sice poněkud mylná představa mnoha separatistických a nacionalistických hnutí, že vyhlášením nezávislého státu se vyřeší dosavadní existující problémy. Případ Eritreje a Jižního Súdánu vypovídá, že tomu tak není. Pokud stát vyhlásí nezávislost, neznamená to, že bude existovat ve zcela odlišném regionálním a mezinárodně-politickém prostředí, než by existoval bez nezávislosti. Současný případ Kosova může takovou skutečnost výstižně ilustrovat. Eritrejská nezávislost byla značnou částí akademické obce i mezinárodní veřejností vítána, nicméně krátce poté se musela země vyrovnávat s řadou dávných i nových skutečností, zahrnujících napjaté vztahy se Súdánem, válku s Etiopií, mezinárodní izolaci, somálskou občanskou válku a následnou etiopskou invazi, spory s Džibutskem a řadu dalších [např. Pateman 1998; Kibreab 2009; Kidane and Oghzabi 2005].

Problematika Oromie v regionálním kontextu se jeví na první pohled beznadějně, neboť se zdá, že v Rohu Afriky již není prostor pro další separatistické projekty. Kromě jiného zde hraje roli především mezinárodní neochota k novým separatistickým hnutím, ať již z důvodu nedostatku jejich legitimacy, nebo z důvodu existence právních a jiných ustanovení, která ztěžují daným hnutím dosažení eventuálního úspěchu. Článek 23 Charty Africké unie o demokracii, volbách a vládnutí [2007: 9-10] vyjmenovává několik neústavních změn vlády, která jsou tak zapovězena Africkou unií:

1. Jakýkoliv puč nebo převrat proti demokraticky zvolené vládě.
2. Jakákoliv žoldněřská intervence nahrazující demokraticky zvolenou vládu.
3. Jakékoliv nahrazení demokraticky zvolené vlády ozbrojenými disidenty či rebely.
4. Jakékoliv odmítnutí stávající vlády předat vládu vítězným straně či kandidátovi po svobodných a férových volbách; nebo
5. Jakýkoliv dodatek či revize ústavy nebo právního nástroje, který je v rozporu s principy demokratické změny vlády.

Po vytvoření těchto principů je zjevné, že k ustavení nového státu je zapotřebí dosáhnout plnohodnotné shody zainteresovaných stran, jak se stalo v případě Súdánu při vyhlášení Jižního Súdánu jako nejnovějšího nezávislého státu poté, co byla naplněna ustanovení mírové smlouvy (*Comprehensive Peace Agreement*) z roku 2005. Takový výsledek a scénář je v současné Etiopii takřka nemyslitelný. A to i přesto, že současná federativní ústava z roku 1994 přiznává právo na vyhlášení samostatnosti jakémukoliv regionu. Zásadním problémem, kte-

rému jedna část oromského nacionalismu čelí, je nedostatek historické legitimacy Oromie ve srovnání s dalšími regiony Rohu Afriky. Na mysli máme historické hranice, které jsou především v otázce Eritreje a Somalilandu snadno zjištělné. Navíc již Charta OAU umožňovala vyhlášení státu pouze v rámci koloniálních hranic, což by dávalo naději na existenci například Západní Sahaře, ale nikoliv Oromii nebo Katanze. Jižní Súdán, zdánlivě amorfní teritorium uvnitř Islámské republiky Súdán, učinil řadu historických pokusů k odloučení, neboť již v dobách britského kolonialismu byla jižní část spravována separátně a dokonce existovaly pokusy ustavit Jižní Súdán jako součást Britské východní Afriky [Englebert 2007: 63]. Oromie postrádá takto silné historické dědictví, neboť jako teritorium známé pod názvem federální stát Oromie je výtvořem teprve současné etiopské federální ústavy. Nabízí se tak zcela legitimní otázka: Jaké hranice by měla Oromie vytyčit v případě úspěšného separatistického projektu?

Podle Marka Bradburyho je Republika Somaliland „projektem lidu“ a nikoliv projektem elity, neboť zde existuje velmi široká politická komunita výrazně odmítající myšlenku pokračování unitárního státu [Bradbury 2008: 248]. Důvod je vcelku zřejmý. Somaliland byl vytvořen jako jednotná komunita již v době britského kolonialismu, ale svoji odlišnou identitu od zbytku Somálska upevňoval především za vlády Siada Barrého, kdy bylo jeho území vystaveno dlouhotrvajícímu krutému zacházení a marginalizaci. Obyvatelé Somalilandu, bez ohledu na klanový původ, přispívali k procesu rozvoje a financování státu, což obdařilo místní vládu vysokou mírou lokální legitimacy [Bradbury 2008: 248]. Ačkoliv může být jednoduché srovnání poněkud zavádějící, Jižní Súdán zaznamenal více či méně podobnou zkušenost; byl vyloučen z dekolonizačních debat o budoucím uspořádání země, což spolu s historickými antagonismy a rivalitou přispělo ke zformování secesionistického hnutí [Madut Jok 2007: 85-86]. I přes interní rivalitu mezi různými etnickými skupinami v Jižním Súdánu, jako jsou Dinkové, Nuerové či Šilukové, existoval zde všeobecný konsenzus ve vztahu k nezávislosti Jižního Súdánu, který vyústil v takřka 99% podporu obyvatelstva v referendu v roce 2011.

K dosažení eritrejské nezávislosti došlo de facto již v roce 1991 a de iure v roce 1993. Šlo o vyústění třicetileté občanské války, která po sobě zanechala tisíce mrtvých, nicméně již v době války docházelo v takzvaných osvobozených zónách k vytváření specifického pocitu kolektivní soudržnosti a „odlišnosti“ od Etiopie. Etno-lingvisticky, nábožensky i kulturně heterogenní Eritrea byla italskou kolonií s mezinárodně uznanými hranicemi. Její existence jako politické jednotky zvané Eritrea byla od počátku spjata s koloniální dominancí. V tomto směru bylo logické a přirozené, že Eritrea usilovala o vyhlášení nezávislosti jako jakákoliv jiná někdejší kolonie.

Ve srovnání s ostatními regiony Rohu Afriky tak Oromie připomíná spíše Jižní Súdán, než Eritreu, neboť postrádá jakékoliv historicky determinované a mezinárodně specifikované hranice. To je ale též koneckonců jeden z důvodů, proč dochází na hranicích mezi Jižním Súdánem a Súdánem k tolika pohraničním konfliktům, neboť obě strany si nárokují právo na ta či ona lukrativní naleziště ropy s poukazem na fakt, že žádné detailně přesné vymezení hranic neexistuje. V historii se na území Etiopie nacházelo několik oromských států, například Jimma Abba Jifar, Limmu Enarea, a některé další, ale nikdy neexistovala jednotná entita zvaná Oromie s jasně definovatelnými hranicemi. Pokud by tedy někdy v budoucnu došlo k vyhlášení nezávislého státu Oromie, nabízí se otázka, dle jakých kritérií by došlo k vymezení jejich hranic. Jednalo by se o současné hranice federálního státu Oromie? Nebo by se posuzovala (těžko zjištělná a doložitelná) rozloha historických oromských států? Patřila by

Addis Abeba (Finfinne) Etiopii nebo Oromii, či by měla zvláštní status srovnatelný například s Brusel v Belgii? Getahun Benti v této souvislosti připomíná, že amharská expanze do oblasti dnes známé jako Addis Abeba byla vedena s úmyslem de-urbanizovat oromskou populaci a vytvořit „sociokulturní hranici“ mezi Amhary a Oromy [Benti 2009: 151]. V současnosti je Addis Abeba typickým melting potem, kde sice přirozeně dominuje amharština, ale etnolingvisticky i nábožensky je tato metropole nesmírně rozmanitá, jelikož přitahuje migranty ze všech koutů Etiopie, kteří zde hledají lepší možnosti živobytí. Jakákoliv změna statusu Addis Abeby by byla přinejmenším komplikovaná, pokud ne zcela nemožná.

Mezinárodní podpora případné oromské nezávislosti je navíc zcela minimální. I když připustíme, že historické nároky Jižního Súdánu mohou být omezené, existuje zde přinejmenším značná morální legitimita a dlouhodobé vědomí „odlišnosti“ od severního Súdánu, umocněné desetiletími naprosté marginalizace. Ačkoliv část oromské reprezentace může poukázat na politickou marginalizaci tohoto jinak ekonomicky nesmírně bohatého regionu, v komparaci s Eritreou a Jižním Súdánem se volání po oromské nezávislosti jeví jako nedostatečně obhajitelné. V této souvislosti se můžeme vrátit k Etzioniovi článku o sebeurčení, protože situace v Oromii, i přes mnohé neblahé události, připomíná celou řadu obdobných případů z různých kontinentů, ať již máme na mysli Malajsii (Sabah a Sarawak), Čínu (Ujguristán), Turecko (Kurdistán), Mexiko (Chiapas), kde taktéž různé skupiny obhajují legitimitu svých nároků na politickou a ekonomickou emancipaci, ale zřídka nezávislost.

5. Závěr

Záměrem tohoto článku nebylo stát se jakousi antitezí oromského nacionalismu, ale spíše přispět k diskusi o slabinách celého hnutí v širším kontextu Rohu Afriky. Jak bylo vidět, Oromie není zdaleka jediným regionem, který potenciálně usiluje (či usiloval) o nezávislost v Rohu Afriky. I přes různá prohlášení úzké skupiny představitelů oromské diaspory zejména v USA o vyhlášení nezávislosti Oromie zde existují mnohá omezení a překážky, jež bude jen velmi obtížné překonat.

Prvním problémem je nedostatek koherence mezi oromskými nacionalisty, především obrovská propast existující mezi diasporou a oromskou angažovanou veřejností uvnitř Etiopie, jakož i různé lokální formy nacionalismu, vycházející z rozdílných náboženských, klanových i regionálních odlišností a zkušeností, zcela nezasažených děním v oromské diaspoře. Druhou slabinou oromského nacionalismu je naprostý nedostatek jakékoliv podpory mezinárodní veřejnosti, co se týče jakýchkoliv separatistických hnutí. Etiopie je navíc tradičně nahlížena jako dlouhodobě stabilní a strategický partner pro západní země, ale nově i Čínu. Jakákoliv vnitřní destabilizace je tak nutně zcela nežádoucí a nesetkala by se s kladnou odezvou v zahraničí. V neposlední řadě trpí oromský secesionismus nedostatkem historické legitimacy ve srovnání s jinými regiony. Spíše než se Západní Saharou nebo Somalilandem tak můžeme Oromii srovnat s regionem Casamance v jižním Senegal, nebo tuarežskými ambicemi na vytvoření svého státu Azawad. **Důležitost stability Etiopie má však i svou historickou váhu, neboť se jedná o jedinou zemi v Africe, která se dokázala ubránit kolonialismu a jejíž destabilizace, či dokonce rozpad, by s největší pravděpodobností měla katastrofální důsledky (nejen) pro celý region Rohu Afriky.**

LITERATURA:

- African Union Charter on Democracy, Elections, and Governance*. Adopted by the Eight Ordinary Session of the Assembly, Held in Addis Ababa, Ethiopia, 30 January, 2007.
- ANDERSON, B. (2006). *Imagined Communities*. London: Verso. Original Version published in 1983.
- BENTI, G. (2009). A Blind without a Cane, A Nation without a City: the Oromo Struggle for Addis Ababa. In E. Gebissa (ed.). *Contested Terrain. Essays on Oromo Studies, Ethiopianist Discourse, and Politically Engaged Scholarship*. Trenton: Red Sea Press.
- BRADBURY, M. (2008). *Becoming Somaliland*. Oxford: James Currey.
- BRAUKÄMPER, U. (1980). Oromo country of origin: A reconsideration of hypotheses. In GOLDENBERG, G. (ed.). *Proceedings of the Sixth International Conference of Ethiopian Studies*. Rotterdam-Boston: A. A. Balkema.
- BULCHA, M. (1996). The Survival and Reconstruction of Oromo National Identity. In BAXTER, P.; HULTIN, J.; TRIULZI, A. (eds.). *Being and Becoming Oromo. Historical and Anthropological Enquiries*. Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet.
- BULCHA, M. (1997). The Politics of Linguistic Homogenization in Ethiopia and the Conflict over the Status of Afaan Oromo. *African Affairs* 96 (384), 325-352.
- BULCHA, M. (2002). *The Making of the Oromo Diaspora. A Historical Sociology of Forced Migration*. Minneapolis: Kirk House Publishers.
- ENGLEBERT, P. (2007). Whither the Separatist Motive?. In BØÅS, M.; DUNN, K. C. (eds.), *African Guerillas. Raging Against the Machine*. London and Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- ETZIONI, A. (1992). The Evils of Self-Determination. *Foreign Policy* 89. 21-35.
- GUDINA, M. (2006). Contradictory Interpretations of Ethiopian History: A Need for a New Consensus. In TURTON, D. (ed.). *Ethnic Federalism. The Ethiopian Experience in Comparative Perspective*. Oxford: James Currey.
- HASSEN, M. (1996). The Development of Oromo Nationalism. In BAXTER, P.; HULTIN, J.; TRIULZI, A. (eds.), *Being and Becoming Oromo. Historical and Anthropological Enquiries*. Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet.
- HOEHNE, M. V. et al. (2010). *Differentiating the Diaspora: reflections on diasporic engagement 'for peace' in the Horn of Africa*. Halle: Max Planck Institute for Social Anthropology.
- JALATA, A. (2006). The Oromo Movement and the Crisis of the Ethiopian State. In HAMESO S.; HASSEN, M. (eds.). *Arrested Development in Ethiopia. Essays on Underdevelopment, Democracy and Self-Determination*. Trenton: Red Sea Press.
- JALATA, A. (2007). Ethiopia on the Fire of Competing Nationalisms: The Oromo People's Movement, the State, and the West. *Horn of Africa* 15, 90-134.
- KIBREAB, G. (2009). *Eritrea. A Dream Deferred*. Oxford: James Currey.
- KUMSA, M. K. (2009). Learning not to Be-come Oromo? Chasing the Ghosts Chasing John Sorenson. In GEBISSA, E. (ed.), *Contested Terrain. Essays on Oromo Studies, Ethiopianist Discourse, and Politically Engaged Scholarship*. Trenton: Red Sea Press.
- MADUT JOK, J. (2007). *Sudan. Race, Religion, and Violence*. London: Oneworld Publications.
- MELBAA, G. (1988). *Oromia. An Introduction*. Khartoum (Unknown Binding).
- PATEMAN, R. (1998). *Eritrea. Even the Stones are Burning*. Trenton: Red Sea Press.
- SORENSEN, J. (1996). Learning to Be Oromo: Nationalist Discourse in the Diaspora. *Social Identities. Journal for the Study of Race, Nation, and Culture* 2 (3): 439-468.

- ROMANO, D. (2002). Modern Communications Technology in Ethnic Nationalist Hands: The Case of the Kurds. *Canadian Journal of Political Science* 35 (1), 127-149.
- TRUEMAN, T. (2006). Genocide against the Oromo People. In HAMESO, S.; HASSEN, M. (eds.). *Arrested Development in Ethiopia. Essays on Underdevelopment, Democracy and Self-Determination*. Trenton: Red Sea Press.
- YOUNG, C. (2007). Nation, Ethnicity, and Citizenship: Dilemmas of Democracy and Civil Order in Africa. In DORMAN, S.; HAMMETT, D.; NUGENT, P. (eds.). *Making Nations, Creating Strangers. States and Citizenship in Africa*. Leiden: Brill.